

Konsulatsagen

Taler

Jakob Sverdrup

- 1 I Valgaaret 1891 fyldtes Landet med Agitation om
Udenrigsministerspørgsmaalet. Men hvordan gik det, da Valgkampen var
tilende? Da blev der en forunderlig Taushed. Det var, som om
Udenrigsministeren var sunket ned i Jorden. Vendt lidt, sagde man, han
5 kommer snart! Naar det nyvalgte Storthing i 1892 træder sammen, da vil det
Steenske Ministerium løfte sit Banner, da vil det i Tronsalen klart fremholde
den første og største Sag paa sit Program. Men Trontalen kom i 1892, og den
kom i 1893. Ikke en Stavelse om særskilt Udenrigsstyre! Hvorfor denne
underlige Taushed? Man mødte, svares der, en uventet Modstand: Høire og de
10 Moderate i Pakt med Kongemagten. Men hvorledes kan man taale saa, al den
Stund noget Forslag om egen Udenrigsminister indtil denne Dag aldrig er
bleven indbragt i Storthinget? Der har ikke været Anledning til nogen
Modstand, simpelthen fordi de Radikale trods alle de store Ord under
Valgkampen ikke har løftet en Finger forat faa sit Program i
15 Udenrigsminsiterspørgsmaalet gennemført.

Nei, Sagen er nok den, at man lige fra Begyndelsen af meget vel vidste, at der her
var Vanskeligheder, som ikke var saa lette at overvinde, Skjær i Sjøen, som det
ikke var saa godt at komme forbi.

20

Men hvad saa? Folket var gaaet til Valg paa Udenrigsministerspørgsmaalet, og
det var blevet forkyndt Vælgerne, at det var det letteste av Verden at ordne den
Sag. Vilde nu alle de, som havde stolet paa Løfterne og i Tillid til dem støttet de
Radikales Politik, rolig finde sig i, at Udenrigsminsteren gik i Glemmebogen?
25 Var der ikke Fare for, at de vilde føle sig skuffede, ja maaske faa den Tanke, at de
var blevet ført bag Lyset?

Noget maatte der gøres. Saa greb man til Konsulatsagen, den Sag, som for
Øieblikket er det brændende Punkt i Dagens politiske Strid. Den blev trukket

frem som en Erstatning for den tilsidelagte Underigsminstersag. Det var nødvendigt at holde Vælgerne i Aande; kunde man ikke straks skaffe dem egen Udenrigsminister, saa skulde man dog straks skaffe dem egne Konsuler. Det var vistnok ikke, hvad man havde lovet, men det smagte dog af noget i samme

35 Retning.

Og denne Sag, Konsulatsagen, er bleven taget paa en saadan Maade, den er bleven behandlet med saa liden politisk Dygtighed og Klogskab, at Landet nu er kommet op i et Uføre, hvis Udgang det ikke er muligt at forudsige. Det er i
40 denne Sag begaaet Feil paa Feil, indtil den er kjørt fuldstændig fast, saa det næsten ser ud, som om Landets Velfærd skal sættes paa Spild for denne Sags Skyld.

Norge og Sverige har nu Konsuler sammen, de har fælles Tjenestemænd til
45 Varetagelse af Sjøfartens og Handelens Interesser i fremmede Lande; vi har om denne Sag fælles Forordninger og Instrukser, og de faste Konsuler udnævnes i Statsraad, hvori saavel den norske som den svenske Regjering har Sæde. Af saadanne Tjenestemænd har Norge og Sverige nu omkring 700 spredt rundt om i den hele Verden. Den overveiende Del af disse Konsulater er hverken
50 Nordmænd eller Svensker; de tilhører de forskjellige Nationer, Englændere, Franskmænd, Tyskere o.s.v.; ligesom vi ser, at de udenlandske Stater meget hyppig hos os har Nordmænd og ikke sine egne Landsmænd til Konsuler. Af Konsulerne er omkring 60 Nordmænd eller Svensker, og af dette Tal er omtrent Halvparten af norsk og Halvparten af svensk Nationalitet.

55

Naar vi har Fælleskab paa dette Omraade, er det, som allerede før bemærket, ikke fordi Konsulatvæsenet hører med til de unionelle Vilkaar. Hvert Land, Norge som Sverige og Sverige som Norge, har forfatningsmæssig Adgang til at have særskilt Konsulatvæsen, dersom de maatte ønske det. Vi kan ikke forbyde
60 Sverige at oprette eget svensk Konsulatvæsen, og Sverige kan ikke forbyde os at oprette eget norsk Konsulatvæsen. Naar vi nu har en Fællesordning paa dette Omraadet, er det vel nærmest, fordi begge Folk har fundet en saadan hensigtsmæssig og tjenlig for sig.

65 Fra norsk Side er der imidlertid, navnlig i de senere Aar, reist stærke Krav paa Reform af Konsulatvæsenet. Hvad man har havt at udsætte paa den nuværende Ordning har især samlet sig om to Punkter. Dels har man fundet, at vi har for mange og for høitlønnede Konsuler i de europæiske Havne, men for faa i de

70 oversøiske Lande, hinsides de store Verdenshave, hvor det gjælder at aabne nye
Markeder for vor Handel og Skibsfart; dels har man fundet, at
Konsulatposterne ikke altid er blevet besat med de mest skikkede Mænd, idet
der ved Ansættelsen er blevet taget forlidet Hensyn til den praktiske Indsigt og
75 erfaring i Handelens og Skibsfartens Anliggender. Endelig har alle de
interesserede, det vil sige de, der bruger Konsulerne, anket over de store og
trykkende Konsulatafgifter, som nu hviler paa norske og svenske Skibe, og som
er høiere end de tilsvarende Afgifter i de fleste andre Lande. Særlig i Tider, der
saaledes som de nuværende er vanskelige for Skibsfarten, føles disse høie Afgifter
som en tung Byrde paa vore Skibe. Men naar Spørgsmaalet saa er blevet om,
80 hvordan man skulde rette paa Manglerne, da har Meningerne gaaet ud fra
hinanden. Nogle har ment, at der burde finde en fulstændig Udskiftning Sted,
saa Norge fik sit eget, særskilte Konsulatvæsen, andre har ment, at man nok
kunde beholde Fælleskabet med Sverige, naar Fællesordningen blev indrettet paa
en bedre Maade. Blandt de interesserede, vor Handels- og Sømandsstand, synes
85 den sidste Mening at være den overveiende.

I 1891 tog saa Stortinget Sagen i sin Haand. Det anmodede da enstemmig
Regjeringen om at tage under Overveielse og for et af de nærmeste Storting
fremlægge Udredningen: 1) hvorvidt og i hvilken Udstrækning Ansættelsen af
90 egne Konsuler eller Oprettelse af eget Konsulatvæsen for Norge kan ansees
paakrævet, og hvilke Udgifter dette i Tilfælde vil medføre - samt 2) hvorvidt og i
hvilken Udstrækning Konsulatafgiften kan nedsættes og Udgifterne til vort
Konsulatvæsen overhovedet kan indskrænkes.

95 Man lægge Mærke til, at hvad Stortinget her forlangte var en Udredning af
Sagen. Stortinget vilde have en indgaaende, alsidig Udredning af
Konsulatforholderne for derefter at afgjøre, hvad der videre skulde foretages. Af
Debatten i Thinget fremgaar det, at man vilde have Sagen udredet baade paa
Grundlag af en Ordning med særskilt Konsulatvæsen, og paa Grundlag af
100 Bibeholdelse af Fælleskabet med Reform af samme. Stortinget gik saaledes
meget forsigtig til Værks; og det havde været godt, om man var vedblevet at
følge dette forsigtige Spor. Saa skulde imidlertid ikke ske; det er den store
Grundfeil i Behandlingen af Konsulatsagen.

105 Udpaa høsten i 1891, efteraft de fleste Valg var afsluttede, fremkom en Komite,
som Regjeringen havde nedsat, med en Indstilling, der anbefalede Oprettelsen
af eget norsk Konsulatvæsen og opstillede en Plan for Gjennemførelsen af et

110 saadant. Om nogen væsentlig Nedsættelse i Konsulatafgifterne var der derimod ikke Tale i Komiteens Indstilling.

Saadan stod Sagen, da Stortinget traadte sammen i 1892. Den befandt sig endnu kun paa det forberedende Standpunkt, den havde endnu langt fra faaet den indgaaende og alsidige Belysning, som var ønskelig, naar Stortinget med
115 fuld Oversigt skulde opgjøre sig sin Mening. Men paa Grundlag af denne endnu ufuldstændige Forberedelse begynte det radikale Parti sit Felttog. Det ønskede, at Regjeringen straks uden videre Forberedelse skulde komme med et kongeligt Forslag om Oprettelse af særskilt norsk Konsulatvæsen. I Trontalen i 1892 bebudet imidlertid Regjeringen, at den vilde komme - ikke med et Forslag - men
120 med en Udredning, det vil sige, den vilde komme netop med det, som Stortinget i 1891 havde forlangt; og hermed var Regjeringen i sin gode Ret. Men dette var ikke nok for det radikale Parti. Forat styrke Regjeringen til straks at komme - ikke bare med en Udredning - men med et ligefrem Forslag, vedtog saa Stortingets Flertal den saakaldte Moursundske Dagsorden, hvori hævdes,
125 "at Spørgsmaalet om, hvorvidt Norge skal oprette eget Konsulatvæsen, er et udelukkende norsk Spørgsmaal, der bliver at behandle og afgjøre alene af norske Statsmyndigheder, medens den derpaa følgende Afvikling af det hidtil bestaaende Forhold i Tilfælde maa blive Gjenstand for Forhandlinger mellem norske og svenske Myndigheder."

130 Ved første Øiekast ser denne Dagsorden noksaa uskyldig ud. Det er nemlig klart, at vil vi have eget Konsulatvæsen, da maa vi først blive enig med os selv om, at vi ønsker saadant; ligesaa er det klart, at dersom vi bestemmer os for eget Konsulatvæsen, da er Ordningen af dette en udelukkende norsk Sag, hvormed
135 hverken Sverige eller nogen anden Magt har det mindste at skaffe. Ser vi imidlertid den Moursundske Dagsorden i Lyset af de Beslutninger, som senere er fattet i Konsulatsagen, saa viser det sig tydelig, at denne Dagsorden har en langt større Rækkevidde. Meningen med den var ikke alene den, at Oprettelsen og Ordningen af eget Konsulatvæsen var en norsk Sag, men Meningen var tillige
140 den, at vi skulde bryde ud af det bestaaende, paa gjensidig Overenskomst byggede, gamle Fælleskab uden at tale et Ord derom med den anden Part, vi skulde beslutte og handle, som om der slet intet Fælleskab bestod. Først bagefter, naar alt var gjort, skulde der forhandles med Sverige om

145 Afviklingen af det bestaaende Forhold, det vil sige om Fordelingen af de Efterladenskaber, som maatte blive igjen, efterat det gamle Fælleskab var

afskaffet. Saadan begyndte Felttoget.

150 De Moderate og Høire stemte mod den Moursundske Dagsorden og for en
Dagorden, der blev fremsat af Repræsentanten Ueland fra Stavanger Amt. I
denne udtaltes der slet og ret, at Stortinget forventede at faa sig forelagt den
Udredning af Konsulatsagen, som Thinget havde forlangt i 1891, og som
Regjeringen selv havde lovet i Trontalen. Efter nogle Dages Betænkning kom
155 ogsaa Regjeringen - ikke med et Forslag om eget Konsulatvæsen - men med en
Udredning - en Udredning, der rigtignok i høi Grad lignende et Forslag, som
havde klippet Halen af.

Stortingets Flertal tog da Sagen i sin egen Haand og vedtog ved 63 Stemmer
160 den saakaldte 10de Junibeslutning, kaldt saa, fordi den blev fattet den 10de Juni
1892. I denne Beslutning udtaltes det, at Stortinget i det væsentlige godkjenner
Indredepartementets Plan for Oprettelsen af eget norsk Konsulatvæsen og
bevilger 50 000 Kr. til de for denne Plans Gjennemførelse nødvendige
forberedende Forføininger. Derhos anmodedes Regjeringen om at indlede
165 Forhandlinger med Sverige om Afviklingen af det konsulære Fælleskab.

Som det vil sees er denne Beslutning helt igjennem bygget paa den samme
Tankegang, der ligger til Grund for den Moursundske Dagsorden: Man skal
bryde ud at det gamle Fælleskab uden at tale et Ord derom med den anden Part,
170 først bagefter skal der forhandles om Fællesboets Levinger.

10De Junibeslutningen er den egentlige grundlæggende og afgjørende i
Konsulatsagen. Med den blev den Bane betraadt, som har ført os ud i det
politiske Uføre, hvori vi nu befinder os.

175 Hvad der her først springer i Øinene er det Hastværk, hvormed denne Sag blev
drevet frem. Havde det virkelig saadan Hast? Stod der noget paa Spild? Hvorfor
kunde ikke Stortinget tage sig den fornødne Tid til at undergive Sagen en
alsidig og grundig Drøftelse. Der er ikke mere end et Svar paa dette Spørgsmaal:
180 Det gjaldt i størst mulig Fart at fylde det Hul, som den forsvundne
Underigsminister havde efterladt sig; derfor maatte Sagen med Vold og Magt
presses frem. Men saa har det ogsaa vist sig her som saa ofte i de menneskelige
Forhold, at Hastværk er Lastværk.

185 Dernæst: Konsulatsagen stod ikke paa Valgprogrammet i 1891. Den Sag, som

nu kløver Folket i to Leire og volder en Splid, der truer med at forstyrre vort Folks Lykke, har ikke klart og greit været forelagt Vælgerne. Det norske Vælgerfolk har ikke sagt, at denne Sag skulde tages paa den Maade, hvorpaa de Radikale har taget den. Det nytter ikke her at fortælle os, at Konsulatsagen i 1891 var indesluttet i Udenrigsministerspørgsmaalet. Vidste Vælgerne i 1891 dette? Vidste de, at da de den Gang lagde sine Stemmesedler i Urnerne, da sagde de sin Mening ikke alene om Udenrigsministerspørgsmaalet, men ogsaa om Konsulatsagen? Der vil nok ikke være mange, som tør staa frem og sige: Jo, det vidste vi. Nei, Konsulatsagen har ikke været forelagt Vælgerne. Det norske Folk har ikke haft Anledning til at sige sin Mening om den Sag, der nu volder en Strid, hvortil vi fast ikke har seet Sidestykke i vor konstitutionelle Historie. Er dette ret? Hvor bliver der af de norske Vælgernes Indflydelse, naar sligt kan ske? Men selv om man vil indrømme, at under Valgkampen i 1891 var Konsulatsageen indesluttet i Udenrigsministerspørgsmaalet, burde ikke alligevel alle have været enige om, at Sagen endnu en Gang blev forelagt Vælgerne, saasnart det viste sig, at den stødte paa alvorlige Vanskeligheder? Slig har norske Politikere gaaet frem ved andre Leiligheder, de har Gang paa Gang, appellert til Folket, og Landet har ikke haft Skade deraf. Det skader aldrig et Folk at gaa sindigt og forsigtigt tilværks. Lad os endnu en Gang høre Folkets Mening, lad os høre, om det virkelig billiger den Vej, som er bleven valgt i Konsulatsagen! Folkestyrets Venner skulde være de sidste til at modsætte sig en saadan Appel.

Dernæst: Sagen var lidet forberedt, navnlig havde Spørgsmaalet om Konsulatafgifternes Nedsættelse ikke faaet den Behandling, det fortjente. De Sagkyndiges og Interesseredes, vor Handels- og Sjømandsstands Mening var ikke bleven hørt. De, hvem Sagen nærmest angik, havde ikke faaet Anledning til at udtale sig. Havde det ikke været rimeligt, at saa var skeet? Lad os tænke os, at de norske Gaardbrugere havde dannet et Landsmandsforbund til Varetægelse af sine økonomiske og sociale Interesser - et sligt Forbund burde de for længe siden have dannet. - Lad os tænke os, at der saa i Storthinget kom op et Spørgsmaal, der greb dybt ind i Gaardbrugerstandens Ve og Vel. Havde det da ikke været rimeligt, at Sagen var blevet forelagt Landmandsforbundet til Erklæring, førend nogen endelig Beslutning fattedes? I Storthinget foreslog de Moderate og Høire en Dagsorden, der gik ud paa, at Handels- og Sjømandsforeningernes Erklæringer skulde indhentes, men det Forslag blev nedstemt af Flertallet. Man havde ikke Tid til at faa Sagen ordentlig belyst, det gjaldt kun - som før paapegt - i største Hast at faa fyldt det Hul, som den bortkomne Udenrigsminister havde efterladt sig. Men herved blev Konsulatsagen kastet ud af det rette Spor. Hvad

havde været rimeligere, end at et Spørgsmaal som dette var blevet behandlet rent fagligt uden politiske Hensyn? Hvad havde været rimeligere, end at det var bleven afgjort ene og alene under Hensyn til, hvad der bedst kunde tjene vor Handels og Sjøfarts Interesser? I Stedet derfor har det radikale Parti forvandlet
230 det til et Led i en politisk Agitation. De politiske Hensyn er traadt i Forgrunden, og Hensynet til, hvad der mest gavner vor Handel og Sjøfart er traadt i Skygge.

Endelig: Hvordan er Sagen blevet behandlet? Ogsaa denne Sag er bleven dreven efter "Skarnæslinjen." Ogsaa her har Løsenet været: Lad os bare gaa paa! Lad os
235 sætte Hensynene tilside! Lad os opløse det 80-aarige Fælleskab med Sverige uden at nævne et Ord derom til den anden Part! Det var "Knytnævepolitikken", som ogsaa her skulde anvendes.

Vi har nu Konsuler sammen med Sverige, der bestaar paaa dette Omraadet et
240 faktisk, paa bestemte Ordninger og Overenskomster hvilende Fælleskab. Det er klart, at Opløsningen af dette Fælleskab er en Sag, som vedrører begge Riger. Vi kan ikke opløse Fælleskabet og indføre eget Konsulatvæsen, uden at Sverige ogsaa bliver nødt til at indføre eget Konsulatvæsen. Hvorvidt vi vil benytte vor Ret til at have eget Konsulatvæsen, og hvordan vi i Tilfælde vil ordne dette
245 Konsulatvæsen, det er en udelukkende norsk Sag, men Opløsningen saavel som Afviklingen af det bestaaende Fælleskab, det er noget, som angaar begge Riger. Men da tilsiger Pligt og Hensynsfuldhed - Hensynet til Bevarelsen af det gode Naboforhold paa Halvøen - at der først og fremst var blevet forhandlet om Opløsning af Fælleskabet. Det var den Vei, man burde have valgt.

250 Ogsaa her spørger vi: Hvad Skade skulde vi havt af en saadan Forhandling? Vilde vor Ære, vor Ret, vor Værdighed som et frit Folk have lidt et Fnug ved, at vi aabent og ligefrem havde talt med den anden Part om Sagen? Ingen kan paastaa noget saadant, naar Forhandlingerne var blevet ført med klar Fastholden
255 af det, som her maa være Forudsætningen: begge Rigers forfatningsmæssige Adgang til at have eget Konsulatvæsen. Det er ikke om vor Ret vil skal forhandle med det andet Land, om den forhandler vi ikke. Hvad vi i Tilfælde skal forhandle om, det er om Fælleskabets Opløsning paa Grundlag af vor Ret. Det er let at se, at en saadan Forhandling vilde have medført store Fordele. Den vilde
260 have ført Spørgsmaalet ind i et roligt og fagligt Spor, den vilde tjent til at give det en alsidig og indgaaende Belysning og givet en langt sikkrere Udsigt til en heldig Løsning end den Linje, som nu er blevet fulgt.

265 Vilde vi ophæve det gamle Fælleskab for derved at rydde Grunden for
Indførelsen af eget norsk Konsulatvæsen, da burde Stortinget have begyndt
med at fatte en Beslutning omtrent saalydende: "Regjeringen anmodes om at
indlede Forhandlinger med Sverige om Ophævelse af det konsulære Fælleskab."
Derved vilde man have udtalt, at man ønskede Fælleskabet opløst til samme Tid,
270 som man viste det andet Folk den Hensynsfuldhed, som vi skylder en Nation,
med hvem vi er forenet i Venskab.

Jeg skal ikke her gaa nærmere ind paa Spørgsmaalet om, hvad der er heldigst for
vort Land: Egne Konsuler, eller Konsulatvæsen sammen med Nabolandet. Der
275 er meget tiltalende - det skal indrømmes - i Tanken om eget norsk
Konsulatvæsen; og vi ved, at den har Tilhængere inden alle de politiske Partier.
Men alligevel bliver de Radikales fremfærd lige forkastelig. Det er i det hele den
Fremgangsmaade, der er blevet brugt i Konsulatsagen, som er det sørgelige
Misgreb; om Sagen selv kan der være delte Meninger; ingen bør dadles, fordi
280 han har den Mening, at Norge er bedst tjent med at have egne Konsuler. Men
det er den Vei, som er valgt for at naa Maalet, der er den, som er saa
daddelværdig, og som har vist sig saa ulykkebringende.

Men, vil man sige, kunde nu ikke denne Sag været løst derved, at 10de
285 Junibeslutningen var bleven taget tilfølg. Saa havde man faaet Sagen til at glide,
og maaske vilde det hele da tilslut kommet ind i et heldigt Spor.

10De Junibeslutningens Ulykke var den Uklarhed og Tvetydighed, som hvilede
over den fra dens første Stund. Læser man den opmærksomt igjennem, kan man
290 ikke værge sig for det Indtryk, at den er kommet istand ved en Overenskomst
mellem en mere paagaaende og en mere forsigtig Fraktion inden det Radikale
Parti. Den er en Hat, som skal passe til mange Hoder; men det gaar ofte saa med
det Slags Hatte, at de bliver af en noget underlig Facon. Hvad er 10de
Junibeslutningen? Er det en endelig Beslutning om Oprettelse af eget norsk
295 Konsulatvæsen, eller er der kun en Beslutning om indledende Forhandlinger og
Forføininger? Det er det ene Spørgsmaal, men i nær Sammenhæng med dette
staar ogsaa et andet: Havde Kongen ved at tage 10de Junibeslutningen tilfølg
paa Forhaand givet noget Tilsagn om at tiltræde de Forslag til Ordning af eget
norsk Konsulatvæsen, som deraf maatte blive en Følge? Eller: Havde Kongen,
300 ved at tage Beslutningen tilfølg, paa Forhaand i udelukkende norsk Statsraad
bundet sig til at oprette eget Konsulatvæsen for Norge og dermed tillige i
udelukkende norsk Statsraad - indirekte - bundet sig til at oprette eget

305 Konsulatvæsen for Sverige, uden at det svenske Folk gennem sin Rigsdag og sin
Regjering havde havt Anledning til at sige et eneste Ord om Sagen?

Dette sidste Spørgsmaal staar ubesvaret. I den Fortolkning, Storthinget senere
gav af 10de Junibeslutningen, indlod det sig ikke paa Spørgsmaalet om, i hvilken
310 Udstrækning Kongen var bunden, naar han tog Beslutningen tilfølg. Men
netop denne Uklarhed var visselig en af de væsentligste Hindringer for dens
Tilfølgtagelse.

Kilde

Jakob Sverdrup: Den politiske Situation. Foredrag. Kristiania 1894.

315

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/konsulatsagen>

320

325

330

335

340